

Ünite: 6

SİYASET FELSEFESİ

[Siyaset Felsefesi](#) | [Temel Kavramları](#) | [Temel Soruları](#) | [İki Temel Sorunu: a-Karmaşa ve Düzen](#) | [İdeal Düzen Arayışları](#) | [Ütopyalar](#) | [Korku Ütopyaları](#) | [b-Birey ve Devlet](#)

Siyaset devlet işlerine katılma, devlet etkinliklerini belirleme işidir. Kısaca devlet, ülke, insan yönetimi olarak tanımlanabilir. Toplumsal süreç içerisinde siyaset iki farklı şekilde algılanmıştır:

Kimileri siyaseti “iktidarı ele geçirmek amacıyla toplumdaki sınıflar arasındaki bir mücadele” ;

Kimileri ise “toplumda birliği sağlamak, özel çıkarlara karşı koyarak genel yargı ve ortak iyiliği gerçekleştirmektir.” şeklinde algılamışlardır.

Felsefenin siyaseti konu alan alt dalı [siyaset felsefesi](#)dir. Siyaset üzerine düşünme olarak tanımlanan bu felsefe dalının konusu siyasal otorite, bu otoritenin oluşumu, gücünü nasıl sürdürdüğü, birey - devlet ilişkisi, toplumda ideal bir düzen kurulabilir mi? V.b. türden konuların araştırılmasıdır.

Siyaset felsefesi ile siyaset bilimi farklıdır. Siyaset bilimi her bilim gibi olanı inceler. Siyasetle ilgili olguların nedenini nasıldığını araştırır. Siyaset felsefesi ise siyaset biliminden farklı olarak olanın yanında siyaset ile ilgili olması gerekenleri de araştırır, değerlendirmeler yapar farkları budur.

Siyaset Felsefesinin Temel Kavramları

Birey: Tek insan anlamına gelir.

Toplum: Temel ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılamak için birbirleriyle ilişki kuran, ortak bir kültürü paylaşan, aynı toprak parçası üzerinde yaşayan insan topluluğudur.

Sivil Toplum: Devletin denetimi ve baskısının dışında kendini yönetebilen, sosyokültürel etkinliklerde bulunabilen, özgür ve bağımsız vatandaşlardan oluşan demokratik yapıdaki dernek, vakıf v.b. örgütlerdir.

Başlıca özellikleri: Tümüyle özgür vatandaşlardan oluşması - Devlet karşısında özerk (bağımsız) bir yapıda bulunması - Gerektiğinde belli konularda iktidara baskı ve zorlama yapabilmesi - Siyaseti araç olarak görmesi
Örneğin; TÜSİAD, MÜSİAD, Atatürkçü Düşünce Dernekleri, AKUT v.b. örgütler...

Devlet: Belirli bir yerde yaşayan insan topluluğunun oluşturduğu siyasal örgütlenmedir. Kendini oluşturan insan topluluğu üzerinde denetim ve yaptırıma sahiptir.

İktidar: Toplumun yönetme ve yönlendirme gücüdür. İktidar devlet gücünü kullanma yetkisi verir.

Yönetim: Bir Kurumu, sözgelimi devleti saptanan ilke ve amaçlara göre çalıştırma, yönetmedir.

Meşruiyet (Yasallık): Kamu vicdanına ve yasaya uygun olma demektir.

Egemenlik: Devletin iktidar gücünü kullanabilmesidir. Emir olmadan emredebilme yetkisidir.

Hak: Başkasından isteyebileceğimiz şeydir. Başkalarının bizden isteyebileceği şey ise ödevdir. Örneğin; okul kitaplığından kitap almamız hakkımızdır. Zamanında geri vermemiz ise ödevimizdir.

Hukuk: Bireyler arasındaki toplumsal ilişkileri düzenleyen uyulması zorunlu kurallar topluluğudur.

Yasa: Bireyler arası ilişkileri düzenlemek amacıyla devlet tarafından koyulmuş kurallar.

Bürokrasi: Devlet işlerini yürüten devlet memurlarının hiyerarşik (aşamalı) biçimde sıralanması sonucunda oluşan yapıdır. Örneğin; okulda müdür, müdür yardımcılarını, öğretmenler ve hizmetlilerin aşamalı olarak sıralanması okul bürokrasisini oluşturur. Bürokrasi genişledikçe devletteki aşamaların sayısı artar. İşler daha yavaş sürer. Örneğin; okulda yapılacak bir mezuniyet balosu için sırasıyla okul müdürü, Milli Eğitim Müdürlüğü, Kaymakam'dan izin alınması gerekir.

SİYASET FELSEFESİNİN TEMEL SORULARI

Siyaset felsefecileri yaşadıkları toplumdan etkilenerek siyaset felsefesi ile ilgili aşağıdaki temel sorulara cevap aramışlardır.

- İktidar kaynağını nereden alır? - Bireyin temel hakları nelerdir?
- Meşruiyetin ölçütleri nelerdir? - Bürokrasiden vazgeçilebilir mi?
- Egemenliğin kullanılış biçimleri nelerdir? - Sivil toplumun anlamı nedir?

1- İktidar kaynağını nereden alır?

İktidar yönetme gücüdür. Devletleri yöneten iktidarlar bu yönetme gücünü hangi kaynaktan alırlar?

Bu soruya verilen cevaplar üç ana grupta toplayabiliriz.

-Korunma İhtiyacı: Bu görüşe göre bireyler doğadan, diğer canlılardan ve birbirlerinden gelebilecek tehlikelerden korunabilmek ve ihtiyaçlarını giderebilmek için "devleti" oluşturmuşlardır. Burada iktidarın kaynağı bireylerin korunabilmesi ve ihtiyaçlarının karşılanabilmesinde yatar. Başlıca temsilcileri PLATON, ARİSTOTELES ve İBN-İ HALDUN' dur.

-Tanrı: Bazılarına göre iktidarın kaynağı Tanrı'dır. İktidarın sahibi olan kişi Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi olarak görülür ve toplumu yönetir. Bu görüşün başlıca temsilcileri; St. Augustinus ve Gazali' dir.

-Bireylerin Ortak İradesi: Bu görüşe göre insanlar devletin olmadığı yerde insanların birbirine zarar vereceğini düşünerek ortak bir irade oluşturmuşlardır. Bu nedenle insanlar aralarında anlaşarak bir sözleşme ile devleti

kurmuşlardır. Bu nedenle iktidarın kaynağı insanların (halkın) ortak iradesidir. Bu görüşü savunanlar T. HOBBS, J.LOCKE, J.J. RAUSSEAU'dur.

2-Meşruiyetin ölçütleri nelerdir?

Meşruiyet daha önce söylediğimiz gibi kamu vicdanına ve yasalara uygun değildir. Meşruiyetin (yasallığın) ölçütleri iktidarın kaynağı ile yakından ilişkilidir. Buna göre her iktidar, kaynağını oluşturan ilkelere, dayanaklara uygun davranabildiği ölçüde meşru sayılır. Örneğin; iktidarın kaynağının Tanrı olduğu teokratik (dinsel) bir devlette iktidar kaynağını oluşturan dinsel ilke ve kurallara uyduğu sürece meşrudur. Diğer türlü meşruluğu ortadan kalkar. Hukukun üstünlüğünün kabul edildiği bir yönetim biçiminde iktidar anayasa ve yasalara uygun hareket ettiği ölçüde meşru sayılır.

3- Egemenliğin kullanılış biçimleri nelerdir?

Bu soruya farklı yanıtlar verilmiş, egemenliğin kullanılışı çeşitli biçimlerde sınıflandırılmıştır. Örneğin; Alman sosyologu Max Weber egemenliğin kullanılışını üçe ayırmıştır:

- Geleneksel Egemenlik: Egemenliği kullananlar bu gücünü gelenek, görenek ve yerleşik inançlardan alır. Bu tür egemenlik gelenek ve göreneklerin hâkim olduğu, değişme ve gelişmenin yavaş olduğu eski tip toplumlarda görülür. Örneğin; ölen hükümdarın yerine genellikle büyük oğlu geçer. Çünkü gelenekler bunu söyler.

- Karizmatik Egemenlik: Karizma "lütuf, Tanrı vergisi" anlamına gelir. Bu tür otorite kaynağını liderin sahip olduğu inanan olağanüstü niteliklerden alır. Halk buna inanır ve bu nedenle lidere itaat eder. Örneğin; Atatürk.

-Demokratik ya da Hukuksal Egemenlik: Bu tür egemenliğin geçerli olduğu toplumlarda egemenlik yazılı yasalarla demokratik esaslara göre tespit edilir. Demokratik esaslara göre başa gelen iktidar anayasa ve yasalarda belirtilen hak ve yükümlülüklerini yerine getirerek egemenliği kullanır.

4-Bireyin temel hakları nelerdir?

Bireyin temel haklarını üç kümede toplayabiliriz.

-Kişisel Haklar: Devletin karşısında bireyi koruyan haklardır. Bireyin en temel olan bu haklarına "koruyucu haklar" da denir. Örneğin; yaşama, özgürlük, eşitlik, düşünme özgürlüğü v.b.

-Toplumsal ve Ekonomik Haklar: Kişisel haklara göre ikinci planda olan bireyin devletten isteyebileceği haklardır. Bu nedenle bu haklara "isteme hakları" da denir. Örneğin; çalışma, eğitim görme, sağlık, mülkiyet, sendikalaşma v.b. haklar.

-Siyasal Haklar: Vatandaşın devlet yönetimine katılmasını sağlayan haklardır. Bu nedenle bunlara "katılma hakları" da denir. Örneğin; vatandaşlık, seçme ve seçilme hakları v.b.

5-Bürokrasiden vazgeçilebilir mi?

Bürokrasi devlet işlerini yöneten devlet memurlarının hiyerarşik (aşamalı) olarak sıralandırılmasıyla oluşan yapıdır. Bu bürokratik yapı içerisinde çalışan memurların her birinin yetki, görev ve sorumlulukları farklıdır. Bürokrasinin genişlemesi iş bölümü ve uzmanlaşmayı artırır. Ne var ki bürokrasinin bu genişlemesi yönetimde kuralcılığın, katıcılığın, gereksiz biçimsel işlerin, ağır işleyişin beceriksizliğin nedeni olarak gösterilmektedir. Örneğin; eskiden yabancı bir yatırımcının ülkemizde fabrika açabilmesi için 6-7 makamdan izin alması gerekirdi. Bu tür formaliteler yüzünden yabancı yatırımcılar ülkemizde fabrika açmak istemiyorlardı. Yine birçoğumuzun küçük bir iş için devlet dairelerinde birçok formaliteyi yerine getirmek zorunda olduğumuzu biliriz. Örneğin; babadan oğula kalan mirasın oğlunun üzerine geçirilmesinde bile birçok formalite vardır. Bu işleri yavaşlatır. Günümüzde bazı büyük özel şirketlerin de bürokratik bir yapısı vardır. Her ne kadar bürokrasi birçok nedenle eleştirilse de bürokrasiden vazgeçmemiz mümkün değildir. Çünkü bürokrasinin içinde yer alan memurlar konularında uzman kişilerdir. Yazılı belgelere ve işlemlere dayanan çalışma geleneği yolsuzluk ve kanunsuzlukların ortaya çıkarılmasında önemlidir. Bürokrasi sayesinde tüm işler belirli bir düzen içerisinde

aksamadan yürütülebilir. Yapılacak şey bürokrasiyi ortadan kaldırmak yerine bürokrasinin bu olumsuz yönlerini ortadan kaldıracak önlemler almaktır.

6-Sivil toplumun anlamı nedir? (Daha önce siyaset felsefesinin temel kavramlarında açıklanmıştı)

SİYASET FELSEFESİNİN İKİ ANA PROBLEMİ

Siyaset felsefesinin iki ana probleminden ilki devlet ve düzen, ikincisi birey ve devlet ilişkileridir. Devlet birey ile toplum arasındaki ilişkileri düzenler. Bu nedenle devletin olduğu yerde düzen vardır. Düzenin olmadığı yerde karmaşa (düzensizlik), anarşi ortaya çıkar.

KARMAŞA-DÜZEN-ÜTOPYA

Karmaşa (düzensizlik): Genelde mevcut kuralların uygulanmaması ya da bu kurallara uyulmaması durumu karmaşa durumu oluşturur. Karmaşa durumunda herkes kişisel arzu ve istekleri doğrultusunda hareket eder. İnsanlık tarihinde böyle bir toplum yoktur. Karmaşa gerçekleşmesinden korkulan bir durumdur. Düzen: Toplumsal yaşamın çeşitli kurallarla belirlenmiş olması durumudur. Böylece bireyler, bir birlik oluşturarak, yaşamlarını karşılıklı güven ve mutluluk içerisinde sürdürürler. Ütopya: Gerçekte var olmayan, fakat var olması tasarlanan ideal bir toplum biçimini ifade eden kavramdır. Düş ülkesi olarak da tanımlanır. a-Düzenin Gerekliliği ve Devlet İnsan yaradılışı gereği önce kendi varlığını sürdürmeye çalışır. Bu nedenle başkalarının zararına da olsa önce kendi çıkarını düşünür. Toplumu oluşturan bireyler kendi çıkarlarına göre hareket edecek olurlarsa, bireylerin bir arada yaşamaları mümkün olmaz. Bu nedenle her toplumda bir düzene ihtiyaç vardır. Düzenin olması için de uygulayacak bir güce ihtiyaç vardır. İşte bu güç devlettir. Devletin olduğu yerde toplumsal düzen vardır. Devlet toplum içi düzeni sağlamakla da kalmaz, ülke dışından gelecek tehlikelere, saldırılara karşı da vatandaşı korur. – Siyaset felsefesinin bir dalı olan devlet-toplum ilişkisini inceleyen devlet felsefesinin en önemli sorunu devletin nasıl ortaya çıktığıdır? Bu konuda birbirinden farklı iki görüş vardır. * Devletin doğal bir varlık olduğunu savunan görüş * Devletin yapay bir varlık olduğunu savunan görüş Devlet düzeni gerekli değildir diyenler yok. Anarşizm, Nihilizm, Marksizm de sosyalist düzende yavaş yavaş devlet kalkar derler. Devletin doğal bir varlık olduğunu savunanlara göre devlet diğer canlı varlıklar gibi doğal bir varlıktır. Devlet insanın devamıdır. İnsan mikroorganizma iken devlet makro bir organizmadır. Bu nedenle devlet insan ile birlikte baştan beri vardır. Sonradan insan tarafından yapay olarak oluşturulmamıştır. Bu görüşü savunanlar Platon ve Aristoteles'tir. Bunlara göre insanda baştan beri topluluk halinde, devlet düzeni içerisinde yaşama eğilimi vardır. Devleti yapay bir varlık olduğunu savunanlara göre ise devlet insanların oluşturduğu yapay bir kurumdur. İnsanlar kendi aralarında uzlaşarak toplumu ve devleti meydana getirirler. Birlikte yaşamak için toplumsal bir sözleşme yaparlar. Başlıca temsilcileri: J.J. Rousseau, T.Hobbes, J.Locke'dir.

b.İdeal Devlet Arayışları

Toplumda yaşayan insanların tümünü mutlu edecek bir ideal düzen kurulabilir mi? İdeal düzen arayışlarında ortaya çıkan düşünce akımlarını, ideal bir düzenini reddeden ve ideal düzenin olabileceğini kabul edenler olmak üzere iki kümede toplanabilir.

–İdeal düzenin olabileceğini reddedenler:

Sofistler: Sofistler bilgi anlayışlarında herkes için geçerli bir bilginin var olacağını yadsırlar. Örneğin; Protagoras "İnsan her şeyin ölçüsüdür." Sözü bilginin kişiden kişiye ve toplumdaki topluma değiştiğinden, herkesin isteyebileceği ideal bir düzenden olamaz. Sofistlere göre doğal olan ile yapay olan birbirinden ayrılır. Doğal olan insanın özüne daha uygun, doğru ve iyidir. Yapay olan ise insanın özüne aykırı yalnızca toplumun ve toplumsal uzlaşımın sonucu olan şeydir. Dolayısıyla bazı sofist(şüpheci) filozoflara göre devlet, kölelik v.b. kurumlar insan ürünü yapay kurumlardır, dolayısıyla bunlar kötüdür.

Nihilistler: Nihilistlere göre her türlü otorite insanın doğasına aykırıdır. Çünkü insanın doğasına ters düşer, özgürlüğünü kısıtlar. Bu nedenle nihilistler devleti ve toplumsal düzeni reddederler. Onlara göre düzenin her türlü insan doğasına aykırıdır. Nihilizm ayrıca tüm değerlere de (ahlak, din, vb) karşıdır.

Anarşizm: Tüm baskıcı kurumların kaldırılmasını bu arada devletin de kaldırılması gerektiğini savunan anarşizme göre devlet gereksiz bir kurumdur. İnsanlar devlet olmadan daha adil ve mutlu yaşayabilirler. Devletin gerekliliğini reddeden anarşizme göre bu düşüncelerine bağlı olarak ideal bir düzen de yoktur.

– **İdeal düzenin olabileceğini kabul edenler:**

Tarihte Fransız devriminden sonra insanların bazı temel ve değişmez ihtiyaçları olduğu kabul edilmiştir. Bazı düşünürler de ideal bir düzenin olabileceğini düşünerek ideal bir düzen arayışına girişmişlerdir. Bu arayışlarda iki farklı yaklaşımdan söz edilebilir. Bunlar özgürlüğü ve eşitliği temel alan yaklaşımlardır.

1-) **Özgürlüğü Temel Alan Yaklaşımlar(Liberalizm):** Liberalizm diye adlandırılan bu görüşe göre siyasetin en önemli amacı özgürlük olmalıdır. Bu özgürlük aynı zamanda ekonomik özgürlük, siyasi özgürlük, din-fikri özgürlük gibi alt dallara ayrılabilir. Örneğin; ekonomik alanda özgürlük olursa tüm herkes dilediği gibi üretir, yaratır. Ürünlerini diledikleri gibi pazarlayıp rekabet ederler. Ekonomik yaşam böylece bir düzen kazanır. Devlet bu düzene müdahale etmemelidir. Üretimi yapan bu insanlar zenginleştikçe yavaş yavaş toplumda bundan pay alır. Bu görüşü savunanlara göre ideal düzeni belirleyen yegâne ölçüt özgürlüktür.

2-) **Eşitliği Temel Alan Yaklaşım (Sosyalizm):** Bu yaklaşıma göre ideal düzeni belirleyen en temel ölçüt eşitliktir. Çünkü özgürlüğün temel ölçüt olduğu bir toplumda zekâ ve kabiliyeti düşük bireyler bu toplum düzeni içerisinde ezileceklerdir. Burada sözü edilen sadece hukuksal ve siyasi eşitlik değildir. Bireyler ekonomik bakımdan da eşit olmalıdır. Bu nedenle devlet ekonomik alanda zayıfları koruyucu imkan, kudret ve zenginliği paylaştırıcı tedbirler almalıdır. Komünizm bu toplumcu görüşün aşırı bir örneğidir. Komünizme göre üretim araçlarının(fabrika, işletme v.b.) mülkiyeti kişilerde değil, devletin elinde olmalıdır. Devlet bu elde edilen kazancı toplumdaki bireylere eşit olarak paylaşılmalıdır. Soint Simon, İngiltere’de Robert Owen, Almanya’da K.Marx ve Friedrich Engels bu görüşün önde gelen temsilcileridir. Görüldüğü gibi bu yaklaşımda eşitlik özgürlükten daha ön plandadır. Ne var ki bu yaklaşımın da eksik yönleri vardır.

a-İdeal düzeni belirleyen ölçütler:

Özgürlüğü temel alan (liberalist) yaklaşım ve eşitliği temel alan yaklaşımlar toplumlarda uygulanmıştır. Ne var ki bu yaklaşımlar toplumu bütünüyle mutlu edememiştir. Özgürlüğü temel alan yaklaşımın uygulanmasında her alanda özgürlük uygulanmıştır. Fakat bu küçük bir azınlığın zengin, toplumun çoğunluğunun yoksul olmasına neden olmuştur. Bireysel çıkarlar sonuçta genel (toplumsal) çıkarları gerçekleştirir ilkesi de doğrulanmamıştır.

Eşitliği temel alan yaklaşımda da özgürlüğün olmadığı özgürlüğün kısıtlandığı noktada eleştiriler olmuştur. Eşitlikle özgürlük bir bütünün iki parçası gibidir. Eşitlik artarsa özgürlük azalır; özgürlük artarsa eşitlik azalır.

Ayrıca çağımızda ideal bir düzen için eşitlik ve özgürlük kavramlarının yanında adalet ilkesinin de olması gerektiği düşünülmeye başlamıştır. Buna göre ideal düzeni belirleyen ölçütler olarak **özgürlük, eşitlik ve adaleti** söyleyebiliriz.

b-Ütopyalar

Ütopya'nın hayali devlet ve toplum düzeni olduğunu söylemiştik. İdeal bir toplum düzenini hedefleyici bazı düşünür ve filozoflar, yazdıkları eserlerde hayali ülkeler tasarlamışlardır. Bu hayali ülkelerde kendilerine göre ideal bir düzenin nasıl olacağını anlatmışlardır. Ütopyaları istenen ütopyalar ve korku ütopyaları olmak üzere ikiye ayırabiliriz. İstenilen Ütopyalar: İstenilen ütopyalar gerçekleştikleri takdirde insanların daha mutlu ve huzurlu olacağı toplum düzenlerini anlatan ütopyalardır.

Başlıcaları Platon'un "İdeal devleti" Thomas More'un "Ütopya"sı, Farabi'nin "Erdemli Şehir" ütopyalarıdır.

Platon'un ideal devleti: Platon'a göre insan ruhu üç bölümden oluşur. Duygu(güdü), cesaret(irade) ve akıl. Devlette de üç sınıf bulunur. Bu sınıflar işçi ve zanaatçılar sınıfı, bekçiler-muhafızlar sınıfı, yargıçlar-yöneticiler sınıfı.

İşçi ve zanaatçılar sınıfı= erdemi > çalışmak ve itaat etmek

Bekçiler sınıfı (askerler) = erdemi > cesur olmak

Yargıçlar sınıfı (yöneticiler) =erdemi > bilgelik

Platon'a göre işçi çalışır, asker savaşır, aydın(yöneticiler) yönetir. Platon'a göre işçiler daha çok bedensel hazlara ve maddeye düşkünken askerler şan ve şerefe, yöneticiler akıl gücüne daha fazla düşkündür. Platon'a göre bu devlette ana mesele eğitimidir. Örneğin, bekçiler cesur olmalıdır fakat bu cesurluk kaba ve vahşi bir cesurluk olmamalıdır. Bu nedenle beden eğitiminin yanında tuh eğitimini de almalıdır. Platon bekçilerin devlete karşı gelmemeleri için seçimine özen gösterilmelerini ister. Bekçiler ancak devlet izniyle evlenebilirler. Kimin kimle evleneceğini sağlayan devlettir. Kadınlar ve çocuklar ortaktır. Çocuklar doğar doğmaz devlet tarafından eğitilmek üzere alınacağından baba-oğul birbirini tanımayacaktır. Ayrıca Platon bekçilerin özel mülkiyet edinmesini de yasaklamıştır. Çünkü bunların eğer parası olursa bekçilikten kesilip tüccar ve çiftçi olacaklardır. Böylece devletin koruyucusu olmaktan çıkıp düşmanı olacaklardır. Platon'un en çok üzerinde durduğu yönetici sınıfıdır. Yönetici sınıfın nasıl olması gerektiğini kitabında onlarca sayfa anlatır. Platon'a göre devleti bir hükümdar değil, aristokratlar grubu yönetecektir. Bu grubun en önemli özelliği felsefe öğrenmeleri gerekliliğidir. Zaten Platon'a göre yöneticilerin filozof olduğu için ideal devlet gerçekleşecektir. Ayrıca Platon yöneticilerin kişisel çıkarlarını düşünmemesi için mülk ve servet edinmelerini yasaklamıştır. Platon son olarak yaşlılık döneminde Namoi (Yasalar) eserinde ideal devlet anlayışında iki önemli değişiklik yapmıştır. İlki bekçilere ve yöneticilere aile kura, özel mülkiyet edinme hakkı vermiştir. İkinci olarak yöneticiler Tanrı ya da Melek olmadığından onların da yasalarla sınırlanması gerektiğini belirtmesidir.

Farabi'nin erdemli şehri: Farabi'nin ideal toplumunun temelinde erdem yatar. Erdem yardımlaşmadır. Yardımlaşan kent erdemli kenttir. Kentler birbiriyle yardımlaşsa erdemli bir toplum, toplumlar birbirleriyle yardımlaşırda erdemli bir dünya oluşur. Farabi'ye göre toplumun başında iyi ya da kötü bir yöneten bulunur. Eğer yönetenler devletin başında aydın bir kişinin, bir filozofun bulunması gerekir. Böylece halkta bilgi ve ahlak yönünden yükselir. Ayrıca yönetenle Farabi'ye göre seçimle başa gelmelidir. Farabi yöneticide bulunması gereken nitelikler üzerinde fazlasıyla durur. Ona göre yönetici akıllı, anlayışlı, okumaya meraklı olmalı, güzel konuşmalı, doğruluğu sevmeli, dünya malına ve eğlenceye düşkün olmamalıdır.

Thomas More'un "Ütopia"sı: More'un ütopyasında tasarladığı adada 54 büyük şehir vardır. Hepsinde aynı dil konuşulur, aynı yasa ve töreler geçerlidir. Hepsinin planı aynıdır. Her aileye bir ev verilmiştir. Aileler evlerini 10 yılda bir kur'a ile değiştirmek zorundadır. Her şehirde 6bin aile yaşar ve her aile 22 kişiden oluşur. Bunların ikisi köledir. Aileyi en yaşlı erkek yönetir. Kızlar 18, erkekler 22 yaşından önce evlenemezler. Evliliğe ancak ölüm son verir. Eğer eşlerden biri diğerini aldatır veya yaşanmayacak kadar huysuz davranırsa yöneticiler kurulunun izniyle eşler boşanır, suçlu eş ömrünün sonuna kadar bir daha asla evlenmez. Ütopyanın temel özelliği sınıfsız toplum oluşudur. Köleler dışında herkes birbirine eşittir. Ülkede planlı ekonomi sistemi geçerlidir. Lüks üretim yasaktır. 24 saatin 6 saati insanlar çalışır. Tüm üretilenler toplumun ortak malıdır. Özel mülk edinme yasaktır. Her şehir 4 mahalleye ayrılmıştır. Her mahallenin ortasında her çeşit eşya ve yiyecek bulunan bir çarşı bulunur. Her aile başkanı bu çarşıdan ihtiyacı olan kadarını hiçbir para ya da yazılı belge vermeden evine götürür. Ütopya da temel ilkelerden biri hoşgörüdür. İsteyen istediği dine inanabilir, dinsiz de olabilir. Ancak herhangi bir dini küçümsemek suçtur. More'a göre devletin amacı topluluğun mutluluğunu sağlamaktır. Eğitim- öğretim zorunlu ve parasızdır, kadın- erkek eşittir, çalışma saatleri azdır, dinde hoşgörü vardır. Genel olarak toplumun iyiliği ön plandadır.

Campanella'nın "Güneş Ülkesi": Campanella ideal düzenin sosyalist bir devletle sağlanacağı düşüncesindedir. Tasarladığı ütopyasında ülkenin başında seçimle başa gelen bilge bir rahip bulunur. Buna "Büyük Metafizikçi" denir. Devlet ve din işlerini yönetir. Kesin ve karşı konulmaz yetkileri vardır. Seçtiği üç bakan kendisine yardım eder. Bunlar PON, SİN ve MOR dur. Pon (güç) askerlik, savaş gibi güce dayanan işleri yönetir. Sin (bilgelik) din ve eğitimle ilgilenir. Mor (aşk) sağlık işlerine bakar, kadın- erkek ilişkilerini düzenler. Güneş ülkesinde özel mülkiyet yoktur. Birlikte üretilir ve tüketilir. Günde 4 saat çalışılır. Campanella'ya göre bütün kötülüklerin kaynağı ailedir. Bu nedenle Güneş ülkesinde aile yoktur. Kadın- erkek evlenmeden birleşirler. İsteyen istediğiyle birleşemez. Bakan Mor' un aşk memurları bu işleri düzenlerler. Bebekler doğar doğmaz alınır. Devlet tarafından büyütülür ve eğitilir. Güneş ülkesinde din alanında özgürlük ve hoşgörü yoktur. İsteyen istediği dine inanamaz tek bir dine inanmak durumundadır.

Korku Ütopyaları:

Gerçekleşmesinden korkulan ütopyalardır. A. Huxley'in "Yeni Dünya"sı, G. Orwell'in "1984" adlı eserleri örnek olarak verilebilir.

Aldous Huxley'in "Yeni Dünya"sı: Yeni Dünya adlı romanında anlattığı ütopya bilim ve teknoloji aşırı gelişmiştir. Artık her şey mekanikleşmiş insana özgü değerler ve nitelikler yok olmuştur. Aile ortadan kalkmış tüm çocuklar tüp bebeğidir. İnsanlar Alfalar (zekiler), Betalar (daha az zekiler) ve Epsilonlar (düşük zekâlılar) olarak üretilirler. Epsilonlar ağır işler ve ayak işleri yapanlar. Ayrıca sorun çıkararak insanlar "şartlandırma merkezlerine götürülerek sevmek, acımak v.b. insani duygular yok edilerek istenilen biçimde şartlandırılır. İnsanların doğumları gibi ölümleri de önceden belirlenir, ölüm merkezlerine götürülerek burada öldürülürler. Bilim- teknoloji çok ileri olduğundan yaşlanma yoktur. İnsana özgü düşünme ve duygular yasaktır. Kitaplar yok edilmiştir.

G.Orwell'in "1984" ütopyası : Orwell'in yazdığı "1984" adlı eserde tasarlanan devlet anlayışında despotizm egemendir. Bu devlette insan benliğini yok edecek ölçüde zora ve baskıya dayalı baskıcı bir yönetim vardır. Dünyada Okyanusya, Avrasya ve Doğu Asya olmak üzere üç büyük devlet vardır. Üçünün de yaşam biçimi ve koşulları birbirine benzer. Her üçünün de ortak özelliği toplumun zorbalık ve baskıyla yönetilmesidir. Her üçünde de insanlar sindirilmiş, insani duyguları yok edilmiştir. Parti denen bir örgüt yönetimdedir. Bir devrimle iktidara gelmiştir. İktidarını sürdürürebilmek için insanları ezici bir baskı altında tutmaktadır. Gerektiğinde işkence edilmektedir.

BİREY VE DEVLET

Siyaset felsefesi açısından birey - devlet ilişkisi çok önemlidir. Çünkü bu ilişki hem toplumun yapısını hem de yönetim biçimini belirler. İlkçağlarda birey - devlet ilişkisi emreden- itaat eden (efendi- kul) ilişkisi biçimindedir. Devletin başındaki emreder, bireyler ise bu emirleri yerine getirir. Tarihi seyir içerisinde devlet yönetimi, monarşiden demokrasiye doğru bir değişim ve gelişim göstermiştir. Günümüz toplumlarında birey - devlet ilişkisi özgürlük, eşitlik ve adalet fikrine dayalı bir ilişki biçimine bürünmüştür. Bu tür yönetimlerde bireylere yaşama, çalışma, düşünme, mülk edinme, inanç ve vicdan özgürlüğü gibi birtakım temel haklar verilmiştir. Ayrıca yönetilenler kadar yöneticilerde yasalara uymakla yükümlüdürler. Görülüyor ki günümüzde demokratik devletlerde birey- devlet ilişkisi, karşılıklı hak ve ödevler ilişkisi biçimindedir. Birey de, devlet de önemlidir. Biri diğeri adına feda edilemez. Birey devlet ilişkisinin bu duruma gelmesi birçok düşünürün katkısıyla olmuştur. Bunlara Yusuf Has Hacıp ve Montesquieu'yu örnek verebiliriz.

YUSUF HAS HACİP: Bir Türk düşünürü ve şairi olan Yusuf Has Hacıp "Kutadgu Bilig" adlı eserinde insanların gerek bu dünyada gerekse öbür dünyada nasıl mutlu olacaklarını anlatmıştır. Bu arada devletin ideal bir devlet haline gelebilmesi için gerekli olan özelliklerden söz etmiştir. Bunların önde gelenleri; akıl, adalet ve doğru yasadır. Böylece bireyi mutlu kılmayı amaçlamalıdır. Bireyde tanrıdan kaynaklanan değerleri özümseyerek erdemle donanmaya çalışmalıdır. Ancak o zaman birey kişilik kazanır. Birey- devlet ilişkisi arzulanmış düzeye varır.

Montesquieu (Monteskiyö): Fransız düşünürü olan Montesquieu' ye göre üç yönetim biçimi vardır. Bunlar Cumhuriyet, Monarşi ve İstibdat (zorba yönetim, despotizm)dir. Düşünüğe göre Cumhuriyet siyasal erdeme, Monarşi şan ve şerefe, İstibdat korkuya dayanır. Cumhuriyet ülke çıkarlarının kişisel çıkarlardan üstün tutulduğu, yasalara saygılı ve bağımlı bir yönetimdir. Monarşi ve İstibdatta ülke tek kişi tarafından yönetilir. Monarşinin temelinde şan ve şeref olduğu halde istibdatta bu yoktur. Ayrıca cumhuriyette olduğu gibi siyasal erdeme de dayanmaz, temelinde korku vardır. Baştaki kişi baskı ve korku ile toplumu yönetir. Ayrıca Montesquieu bir ülkede siyasal özgürlük, eşitlik ve adaletten söz edilebilmesi için güçler ayrılığı ilkesinin olması gerektiğini belirtir. Güçler ayrılığı yasama, yürütme ve yargı organlarının ayrı olması ve ayrı olarak işleridir.

KAVRAMLAR

Yetke: Otorite, yaptırma ya da yasak etme hakkı.

Determinizm (Belirlenimclik): Dünyada olup biten her şeyin belirlenmiş olduğu, olayların tesadüfi olarak meydana gelmediğini ileri süren görüş, ilke. Determinizme göre her şeyin bir nedeni vardır. Örneğin suyun kaynamasının nedeni 100 derecelik ısıdır.

Naif: Doğal, yapmacıksız olan, saf.

Özdeş: Bir ve aynı olan. Örn: Panteizmde Tanrı ve doğa özdeştir.

Salt: İçine kendisine yabancı başka hiçbir şey karışmamış olan, arı, saf.

Numen: Akılla kavranan şey. Örn: Platon'da idealar.

Fenomen: Duyularla kavranan şey. Örn: Taş, ağaç v.b.

Analiz (çözümleme): Bir bütünü kendisini meydana getiren öğelerine ayırma, tahlil.

Paradoks: Yanlışlığı açık olduğu halde mantıksal olarak doğrulanabilen.

Logos (us): Akıl, zihin.

Görelî (rölatif, izafi): Bir başka şeye göre değişen.

İrade (İstenç): Karar verme yetisi, yeteneği.

İçkin: Bir şeyin içinde var olan.

Aşkın: Her türlü deneyin, insan bilincini aşan, doğayı ve gerçekliği aşan, müteal. Örn: Tanrı aşkın bir varlıktır.

[Felsefe Grubu Ders. Öğrt. Fatih ANIL'ın notlarından hazırlayan s.gky]